Problemi gospodarskog razvoja Grčke

Arman, Veronika

Undergraduate thesis / Završni rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:137:906357

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

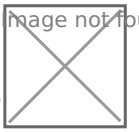
Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-28**

Repository / Repozitorij:

Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI
FAKULTET ZA EKONOMIJU I TURIZAM
"DR. MIJO MIRKOVIĆ"

VERONIKA ARMAN

PROBLEMI GOSPODARSKOG RAZVOJA GRČKE

(Završni rad)

Pula, 2015.

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI
FAKULTET ZA EKONOMIJU I TURIZAM
"DR. MIJO MIRKOVIĆ"

VERONIKA ARMAN

PROBLEMI GOSPODARSKOG RAZVOJA GRČKE

(Završni rad)

JMBAG: 0303020575
Broj indeksa: 1762 – E, izvanredni student
Studijski smjer: financijski management
Predmet: Međunarodna ekonomija
Mentor: prof. dr. sc. Ines Kersan - Škabić

Pula, 2015.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana VERONIKA ARMAN, kandidat za prvostupnika ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Sadržaj

1. Uvod 1

2. GRČKA – povijest i ekonomski razvoj 2

3. OBILJEŽJA GRČKOG GOSPODARSTVA 4

3. 1 . Bruto društveni proizvod 6

3.2. Javni dug i proračunski deficit 9

3.3. Nezaposlenost 11

3.4. Vanjska trgovina Grčke 13

4. PROBLEM GRČKE ZADUŽENOSTI 15

4.1. Uzroci grčkog duga 15

4.2. Začarani krug ekonomske i socijalne krize 17

4.3. "Bankrot" Grčke 19

5. PROGRAMI FINANCIRANJA GOSPODARSKOG OPORAVKA 22

5.1. Grčka danas 25

5.2. Mehanizmi Europske unije za pomoć zemljama suočenima s krizom 26

6. ZAKLJUČAK 29

7. LITERATURA 31

8. POPIS SLIKA I GRAFIKONA 35

9. SAŽETAK 36

10. SUMMARY 37

1. Uvod

Rast javnog duga predstavljao je najveći problem u Grčkoj u posljednjih nekoliko godina. Bilo je jasno da je potrebno izvršiti radikalne ekonomske reforme, i da joj u tome treba pomoć Europske Unije. Kriza je počela tako što su dugovi Grčke znatno porasli u odnosu na prethodne godine. Tek poslije određenog vremena vidjelo se da je kriza ozbiljna i to iz više razloga. Prvo, kredibilnost Grčke je naglo opala. Događaji koji su se desili smanjili su povjerenje u tu zemlju, što je utjecalo na strane investitore. Financijska kriza bila je popraćena demonstracijama nezadovoljnih radnika zbog vladinih mjera štednje sprovedenih u cilju reguliranja rastućeg deficita i dugova Grčke.
Budući da je Grčka dio integracije Europske unije, nemoguće je da grčka kriza ostane unutar granica, što može dovesti do kolapsa Europske unije a time i eurozone. Zato je potrebno detaljnije analizirati što je dovelo do krize, koje su posljedice i za Grčku i za eurozonu, te kao najvažnije postoje li perspektive daljnjeg razvoja.

Cilj ovog rada je detaljnije objasniti razloge nastanka krize takvih razmjera, njezine uzroke i posljedice te probleme gospodarskog razvoja. U drugom poglavlju prikazan je povijesni i ekonomski razvoj Grčke te je odmah u sljedećem poglavlju dat detaljan uvid u obilježja grčkog gospodarstva. Navedeno je kretanje BDP–a kroz desetljeća, nezaposlenost, naročito dobne skupine mladih od 16 – 24 godine, struktura uvoza i izvoza te kretanje javnog duga i proračunskog deficita.

U četvrtom poglavlju detaljno se obrađuju uzroci i problemi grčke zaduženosti te pojam bankrota vezan za dotično gospodarstvo. Ulazi se u uzroke čiji su korijeni još iz 90 – tih godina. Za kraj se navode posljedice krize te potencijalne pretpostavke, programi financiranja gospodarskog oporavka, pojam grčke danas, te mehanizmi Europske unije za pomoć zemljama suočenima s krizom.

U radu se koriste metode indukcije i dedukcije i metoda dokazivanja i opovrgavanja.
Statistički podaci su preuzeti sa stranica grčkog zavoda za statistiku te statističkog ureda Europske unije, Eurostata.

2. GRČKA – povijest i ekonomski razvoj

Grčka (grčki Ελλάδα Helada) službenog naziva Helenska Republika, država je jugoistočne Europe koja se nalazi na obali Egejskog, Jonskog i Sredozemnog mora. Prema zadnjim podacima iz 2013. godine na teritoriju od 131.940 km² živi 11,03 milijuna stanovnika.[1]

Grčka je pristupila Europskoj uniji 1981. godine, te je već tada bila upoznata s brojnim očekivanjima koje je trebala ispuniti da bi postala članicom Europske monetarne unije. Članicom Međunarodnog monetarnog fonda i Svjetske trgovinske organizacije Grčka je postala 2002. godine, te je iste prihvatila i euro kao svoju službenu valutu. Pristupni pregovori bili su pokrenuti u srpnju 1976., a zaključeni 1979., potpisivanjem pristupnog ugovora u Ateni. Grčki parlament ratificirao je njezino pristupanje Europskoj uniji 28. lipnja 1979. godine. Članstvo Grčke u Europskoj uniji može se podijeliti na tri razdoblja. Prvo razdoblje (1981. – 1985.), drugo razdoblje (1985. – 1995.), te treće razdoblje (od 1996. do danas).[2] Grčka je također bila i jedan od osnivača Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj (Organisation for Economic Co – operation and Development; OECD) te Organizacije za crnomorsku gospodarsku suradnju (Organization of the Black Sea Economic Cooperation; BSEC).

Ekonomija starih Grka je pomalo zagonetna. S obzirom na vremensku udaljenost od drevne grèke civilizacije, teško je sa sigurnošæu tumaèiti znaèenja buduæi da je do danas ostala minimalna količina dokaza. Civilizacija stare Grèke doživljava svoj procvat oko 776. – 730. godine prije Krista u ono što se naziva arhaièni (776. – 480.), klasièni (480. – 323.) i helenistièkim (323. – 230.) razdobljem. U to vrijeme, grèka se civilizacija znatno razlikovala od ostatka svijeta. Tijekom tog razdoblja razina tehnologije bila je zanemariva, no unatoè tome, svoju su ekonomiju razvili i oblikovali na jedinstven naèin.

Vidjevši veliku trgovinu i korištenje novca u Grèkoj od petog stoljeæa prije Krista pa nadalje, modernisti to tumaèe kao postojanje tržišne ekonomije veæ u klasièni Grèkoj. S druge strane, gledajuæi tradicionalne grèke socijalne i politièke vrijednosti, primitivisti su umanjivali postojanje opsežne trgovine i uporabu novca u gospodarstvu. Ni primitivisti ni modernisti nisu mogli pojmiti postojanje trgovine koja je zahvaæala veliki teritorij i uporabu novca, osim ako drevno grèko gospodarstvo nije bilo organizirano u skladu s tržišnim naèelima.

[1] http://www.worldbank.org/
[2] http://europa.eu/about-eu/countries/member-countries/greece/index_hr.htm

Iako je starogrèka rijeè *oikonomia* korijen moderne engleske rijeèi "gospodarstvo", te dvije rijeèi nisu sinonimi. Dok se danas "ekonomija" odnosi na razlièita podruèja ljudske interakcije koje ukljuèuju proizvodnju, distribuciju i potrošnju dobara i usluga, *oikonomia* znaèi "upravljanje kuæanstvom" odnosno obiteljska aktivnost koja se provodi u tradicionalnim društvenim i politièkim institucijama. Istina, Grci su proizvodili i konzumirali robu, te su se tako bavili razlièitim oblicima razmjene ukljuèujuæi međugradsku trgovinu, no to nisu smatrali zasebnom aktivnošæu koju nazivamo "ekonomija." Smatrali su da je ekonomska aktivnost potrebna u onoj mjeri u kojoj pojedinac (muški građanin) mora osigurati hranu za sebe i svoju obitelj. To se postiže obrađivanjem malog komada zemlje. Osim toga, od muškarca se oèekuje da se posveti dobrobiti zajednice sudjelujuæi u javnom, vjerskom, politièkom i vojnom životu *polisa*.

Prije helenistièkog razdoblja, u staroj je Grèkoj bila prisutna slobodna ekonomija privatnog vlasništva te je državna intervencija bila ogranièena. Na taj naèin, Grèka je bila u oštroj suprotnosti s veæinom drugih drevnih civilizacija, u kojima su vlade ili vjerske institucije imale tendenciju dominirati gospodarstvom. Glavni ekonomski problemi vlada grèkih gradova bili su održavanje harmonije u privatnom gospodarstvu (izrada zakona, rješavanje sporova, te zaštita prava privatnog vlasništva), briga o hrani koja je trebala biti dostupna njihovim državljanima po pristupaènim cijenama, te da se prihodi od gospodarskih aktivnosti (prikupljeni kroz poreze) osiguraju za plaæanje državne potrošnje. U to vrijeme Atena je imala brojne zakone o zaštiti prava na privatno vlasništvo te brojne dužnosnike i sudove za njihovu primjenu. Atena je također imala zakone kako bi osigurala dovoljnu količinu žita za svoje građane, svojevrstan zakon koji se protivio izvozu pšenice te zakon kojim bi se potaknulo trgovce na uvoz žitarica.

S druge strane, u Ateni se nije provodilo izravno oporezivanje, osim u slučaju hitnih državnih slučajeva (tzv. *eisphorai*) i zahtijevanja najbogatijih građana za obavljanjem javnih usluga. Većina neizravnih poreza: tržišni porezi, lučke pristojbe, uvozno-izvozne takse i pristojbe na strance koji imaju dugoročni boravak u Ateni. Poreze su prikupljale privatne tvrtke koje su potpisale ugovor s državom.[3] Osim poreza, Atena je ostvarivala prihode od najma javnih zemljišta i rudnika. Prihodi su bili potrebni za razne rashode, uključujući i admitrativne

[3] http://eh.net/encyclopedia/the-economy-of-ancient-greece/

troškove, pučke fešte, te uzdržavanje udovica i siročadi poginulih u ratu, kao i izgradnju trupova brodova za mornaricu, gradske zidine i hramove za bogove. Takva je državna potrošnja mogla imati značajan utjecaj na gospodarstvo, kao što je vidljivo iz velikog iznosa novca i radne snage koji se pojavljuju upisani na računima za građevinske projekte Akropole u Ateni.[4] Kao u arhaičnom razdoblju, najvažniji gospodarski sektor i dalje je vezan za zemlju, a većina poljoprivrede i dalje je vezana za postojanje brojnih malih obiteljskih gospodarstava. Primarne kulture bile su žitarice, zatim masline i grožđe koje su se uzgajale na mjestima gdje za žitarice to nije bilo pogodno. Kovine su također bile važan izvor prihoda za stare Grke, koji su prvenstveno koristili broncu i željezo za izadu oružja, te plemenite metale u zlatarske svrhe.

U suštini, starogrčko se gospodarstvo znatno razlikovalo od našeg. Bilo je mnogo manje i različite kvalitete, budući da je nedostajao rast proizvodnje i mentaliteta međusobno povezanih tržišta koje karakteriziraju posebnu većinu svjetske ekonomije. Budući da su stari Grci postigli visok stupanj sofisticiranosti u svom političkom, filozofskom i književnom životu ostavili su nam značajnu količinu dokaza o toj temi. Jedna od najopsežnijih zbirki dokumenata o starogrčkoj ekonomiji nalazi se u Egiptu. Dinastija Ptolomeja razvila je u povijesti veliku birokraciju kako bi nadgledala brojne gospodarske aktivnosti te je samim time zadržala svoju administraciju. Na ovaj način, papirusi sadrže informacije o porezima, državnoj organizaciji i samoj razmjeni iz doba starih Grka.

3. OBILJEŽJA GRČKOG GOSPODARSTVA

[4] http://eudocs.lib.byu.edu/index.php/History_of_Greece:_Primary_Documents

Grčko gospodarstvo može se promatrati s njegovih prednosti i nedostataka. Kao prednosti ističu se visoki životni standard, indeks ljudskog razvoja te indeks kvalitete života, dok se kao nedostaci ističu neučinkovitost sektora birokracije, porezna evazija, korupcija te visoka globalna konkurencija.

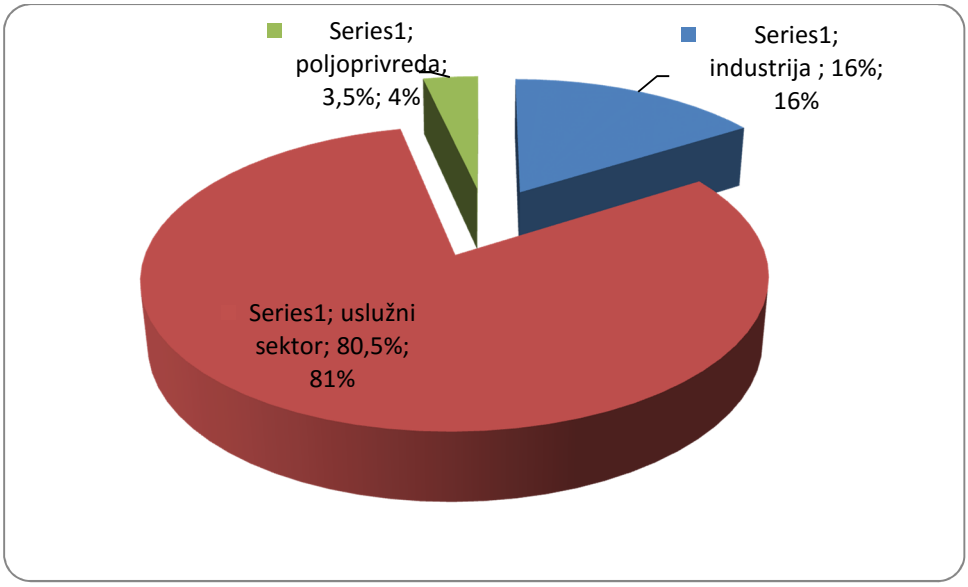
Pokazatelji razvijenosti i problema grčkog gospodarstva pokazuju da je Grčka po indeksu ljudskog razvoja na 29. mjestu od ukupno 137, po osnovi različitih kriterija, poput očekivanog životnog vijeka, pismenosti, pohađanja škole i BDP-a po glavi stanovnika. Po indeksu kvalitete života Grčka je na 28. od ukupno 137 mjesta. Ovaj indeks uključuje materijalno blagostanje (BDP), zdravlje (očekivani životni vijek), političku stabilnost i sigurnost (procjene političke stabilnosti i sigurnosti), obiteljski život (postotak razvoda), život unutar zajednice, klimatske prilike i zemljopisni položaj, sigurnost posla (stopa nezaposlenosti), politička sloboda i jednakost spolova (omjer prihoda muškaraca i žena). Po indeksu percepcije korupcije na 80. mjestu od 182., indeks ekonomske slobode pokazuje 119. mjesto od 179 te indeks globalne konkurentnosti 90. mjesto od ukupno 172.[5] Ova tri indeksa ukazuju na probleme grčkog gospodarstva budući da je pozicija Grčke prikazana u odnosu na ostale zemlje svijeta. Problemi u ekonomiji koji traju već duži niz godina upućuju na korupciju i nedisciplinu poreznog sustava koji za posljedicu imaju nemogućnost borbe s prevelikim javnim dugom zemlje. Problemi javnog duga vezani su za otplatu kamata i glavnica, čime je smanjena količina novca koju država može koristiti za financiranje javnih potreba. Otplata javnog duga putem visokih poreza tereti ne samo sadašnje već i buduće generacije poreznih obveznika, te samim time prevelik javni dug destabilizira domaću privredu mogućim povećanjem inflacije, te rastom kamatnih stopa na kredite stanovništvu.

Prema podacima iz 2013. godine gospodarstvo grčke uglavnom je orijentirano na uslužni sektor, a manjim dijelom na industriju i poljoprivredu. Više od 50% industrijskih pogona u Grčkoj nalazi se na širem području oko glanog grada Atene dok su glavne gospodarske grane poljoprivreda, turizam, graditeljstvo i brodarstvo. Grčka je naime, slično kao i Hrvatska, glavnu turističku sezonu koncentrirala na dva ljetna mjeseca.[6] Izvan ovog razdoblja kapaciteti ostaju neiskorišteni, te jedino čime se turisti privlače su more, sunce i plaže. Kako bi izvukla više iz svoje najvažnije gospodarske grane, Grčka bi sezonu trebala proširiti ne samo na proljetne i jesenske nego i na zimske mjesece. Uvjeti za to postoje čemu pogoduje blaga klima u zimskim mjesecima, a s druge i mnogobrojne atrakcije ne samo kulturno - povijesne nego i prirodne.

[5] http://hdrstats.undp.org/en/countries/profiles/GRC.html
[6] http://www.indexmundi.com/g/g.aspx?c=gr&v=143

Magneti za turiste u svim godišnjim dobima su i nacionalni parkovi kojima Grčka obiluje, koji su za sad također ograničeni samo na glavnu sezonu kada turisti s plaža rade izlete u gorsko zaleđe.

GRAF 1. Udio pojedinog sektora u bruto društvenom proizvodu u 2013. godini

Izvor: vlastita izrada prema
http://www.indexmundi.com/greece/gdp_composition_by_sector.html

3. 1 . Bruto društveni proizvod

U nastavku je prikazano kretanje bruto društvenog proizvoda Grčke od 2004. do 2014. godine. Vidljivo je da je do 2008. godine BDP imao tendenciju rasta, u kojoj je iznosio 341,6 milijardi dolara. Nakon toga BDP je počeo padati što je odraz stanja u zemlji.

Grčko gospodarstvo bilo je uništeno u Drugom svjetskom ratu, ali je najveći procvat gospodarstva Grčka doživjela u razdoblju od 1950. – 1970., što je nazvano "Grčkim ekonomskim čudom". U to vrijeme Grčka se uz pomoć SAD - a brzo razvijala. Maršalov plan je omogućio pomoć i kredite koji su razvili turistički sektor. Od ponovne uspostave demokracije, stabilnost i gospodarski prosperitet Grčke je bio zavidan. Grčka je ponovno primljena u NATO 1980. godine. Nova infrastruktura, fondovi Europske unije i rastući prihodi od turizma, brodoprometa, telekomunikacija i lake industrije učinili su da Grci imaju perspektivan

rast bruto društvenog proizvoda, do svog ulaska u recesiju 2008. godine kada je i zabilježen i nagli pad BDP–a ispod prosjeka eurozone. [7]

GRAF 2: Kretanje BDP – a Grčke u razdoblju od 2004. do 2014. godine

Izvor: http://www.tradingeconomics.com/greece/gdp

U svrhe ocjene životnog standarda kao jedan od makroekonomskih pokazatelja koristi se bruto domaći proizvod per capita (bruto domaći proizvod po glavi stanovnika). Iz grafa 2 je vidljivo da je on imao tendenciju rasta sve do 2008. godine kada je on bio najviši i iznosio 23493,23 dolara po stanovniku. Od tada pa sve do ove godine BDP po stanovniku je stalno opadao te je on u posljednjem kvartalu 2014. godine iznosio 18146,26 dolara po stanovniku što je gotovo 30% manje u odnosu na razdoblje prije šest godina.[8] Uzrok tome je pad BDP-a čime se proširio jaz između grčkog BDP-a po glavi stanovnika i BDP-a po glavi stanovnika u EU-u. Zbog smanjenja kupovne moći grčkih kućanstava uslijed pada gospodarstva od početka gospodarske i financijske krize, naglo je pala potražnja za svim proizvodima osim onih najosnovnijih.

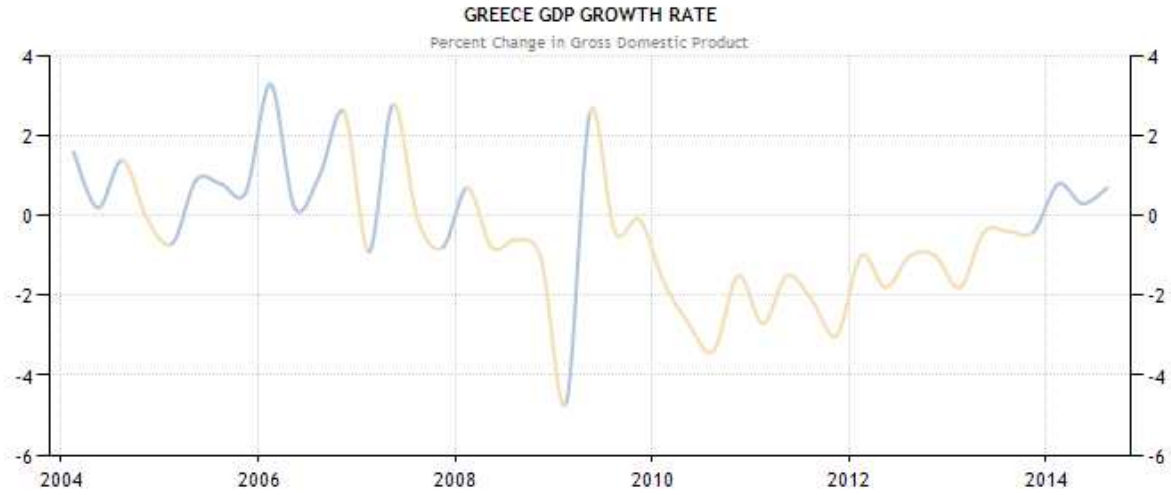
[7] http://www.jutarnji.hr/grcka-u-bankrotu--europski-celnici-o-spasavanju-eura--dulji-rok-za-otplatu-kredita-i-nize-kamate/960668/
[8] http://ec.europa.eu/eurostat/guip/countryAction.do

GRAF 3: Kretanje BDP per capita u u razdoblju od 2004. do 2014. godine

Izvor: http://www.tradingeconomics.com/greece/gdp-per-capita

GRAF 4: Realna stopa rasta BDP – a od 2004. do 2014. godine

Izvor: http://www.tradingeconomics.com/greece/gdp-growth

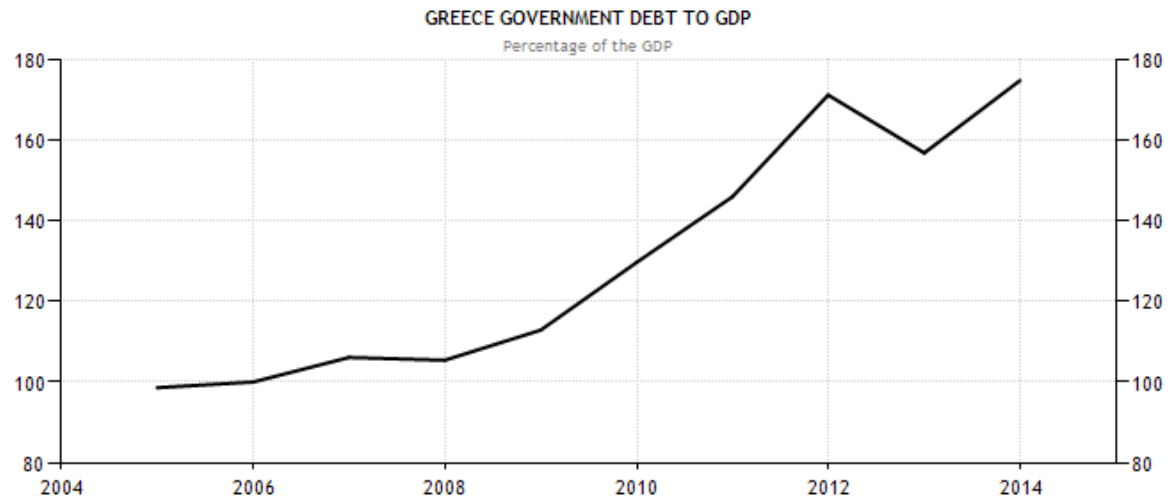
Iz grafa 4 vidljivo je da je najznačajniji pad BDP –a bio u razdoblju od 2008. do 2009. godine kada je poprimio i negativan predznak. Od tada pa sve do zadnjeg kvartala 2014.godine rast BDP-a ima pozitivan trend, ali još uvijek nedovoljno da bi se približili razini razvijenosti EU. Problem je u nedovoljnom rastu pojedinih kategorija BDP-a kao što je primjerice izvoz roba koji ima najveći efekt, a najmanje utječe na rast duga. Dijelom se isto odnosi i na investicije

koje unatoč rastu nisu polučile potrebne efekte. Uz to je dinamika rasta duga bila brža od rasta BDP-a što je jedan od pokazatelja da zaduživanje nije adekvatno korišteno za poticanje rasta i razvoja. Pored toga, jedan dio potencijalnog rasta BDP-a je izgubljen zbog dinamičnog rasta uvoza roba i usluga.

3.2. Javni dug i proračunski deficit

Javni dug možemo definirati kao akumulirana pozajmljena novčana sredstva države, odnosno sumu svih potraživanja koja prema javnom sektoru imaju njegovi vjerovnici u određenom trenutku.[9] Dopušteni maksimum javnoga duga prema kriterijima iz Maastrichta (koje, na primjer, mora poštovati Hrvatska), upola je manji i iznosi 60 posto BDP-a, no nakon krize pokazao se iluzornim budući da ga ne uspijeva postići niti Njemačka.

GRAF 5: Kretanje javnog duga od 2004. do 2014. godine

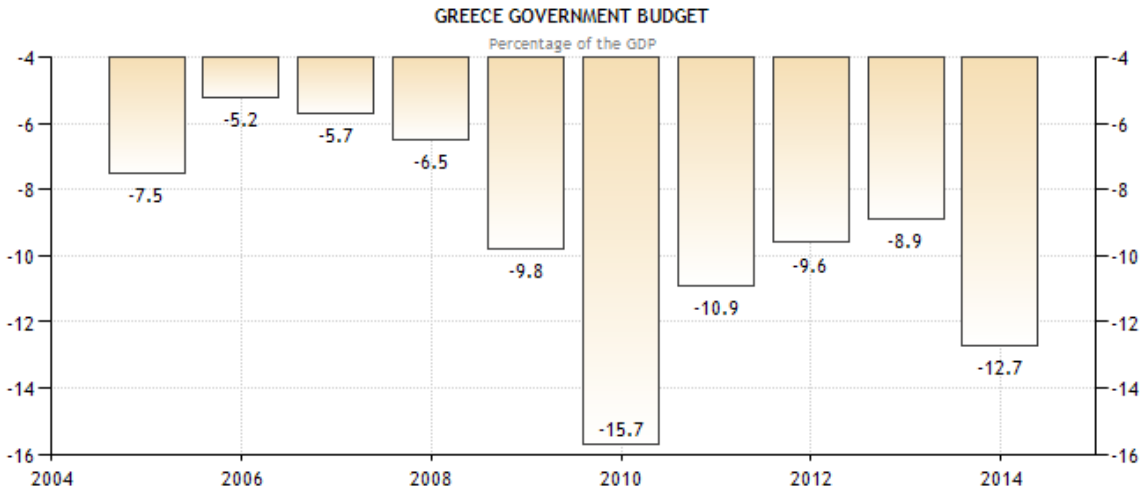
Izvor: http://www.tradingeconomics.com/greece/government-debt-to-gdp

Grčka je izbijanje globalne ekonomske krize 2007./2008. dočekala s dugogodišnjim javnim dugom većim od sto posto godišnjeg BDP-a. Kriza je taj dug povećala na astronomskih 170 posto BDP-a, a reprogramiranje (u biti, bankrot države) smanjilo ga je na 160 posto, s planom da se on do 2020. spusti na „podnošljivih" 120 posto BDP-a. Ta razina zaduženosti smatra se najvišom koju neka zemlja još uvijek može otkloniti. Graf 5 prikazuje kretanje javnog duga

[9] http://www.ijf.hr/istrazivanja/javni-dug.htm

Grčke u razdoblju od 2004. do 2014. godine, te se iz njega vide udjeli javnog duga u BDP – u. Javni dug se kretao u iznosima od 98,6% u 2005. godini do 174,9% u 2014. godini.[10] Udio javnog duga u BDP – u bio je najmanji 2005. godine, te nakon toga ima stalnu tendeciju rasta.

GRAF 6: Proračunski deficit Grčke za razdoblje od 2004. do 2014. godine

Izvor: http://siteresources.worldbank.org/DATASTATISTICS/Resources/GDP.pdf

Iz grafa 6 vidljivo je da je proračunski deficit bio najveći u 2010. godini kada je on iznosio -15,7% da bi nakon toga imao tendenciju pada, sve do ove godine kada je ponovno zabilježen rast deficita na -12,7%. [11]

Za nas u Hrvatskoj zanimljivo je da se Grčka u provedbi programa prilagodbe suočavala s gotovo identičnim problemima koji u ovom razdoblju muče i hrvatsku Vladu. Ekspertni tim "trojke" (Europska središnja banka, Komisija i Međunarodni monetarni fond), boravio je u Ateni od 4. do 19. lipnja 2013. te od 1. do 7. srpnja i izvijestio Komisiju i zemlje članice (Vijeće) da Grčka u provedbi Drugog programa ekonomske prilagodbe postiže napredak, premda često spor. Nekoliko važnih akcija bilo je odgođeno, a najveći pozitivan korak učinjen je u ozdravljivanju javnih financija i rekapitalizaciji četiriju ključnih banaka. Ali, misija je po prvi put otkrila i neke nove propuste i promašaje, osobito u sektoru zdravstva, koji su prijetili da Grčka neće postići zadane ciljeve uspostave primarnog proračunskog suficita na godišnjoj razini u 2013. i 2014.

[10] http://www.tradingeconomics.com/greece/government-debt-to-gdp
[11] http://www.inflation.eu/inflation-rates/greece/historic-inflation/cpi-inflation-greece-2013.aspx

Vlada se, naime, suočavala s premašajem troškova u glavnom fondu zdravstvene zaštite, zakašnjenjem u ispostavi uplatnica za porez na nekretnine, smanjenim socijalnim doprinosima te izostankom provedbe nekih ranije dogovorenih mjera za 2014. godinu. Eksperti „trojke" ističu da ključni prioritet grčkih vlasti treba biti povećanje javnih prihoda i reforma neučinkovite administracije za naplatu poreza. I u prodaji državne imovine kroz privatizaciju postignut je ograničeni napredak pa su prihodi od prodaje u 2013. bili manji od očekivanih. Smanjivanje državne administracije se nastavlja, ali s novim odgodama. Grčka je provela nekoliko važnih strukturnih reformi, u području zdravstva, otvaranja profesija i upravljanja javnim financijama. Međutim, dubinske reforme još su potrebne u mnogim drugim područjima, uključujući poslovno okruženje, energetiku i pravosuđe. Smanjivanje troškova zaposlenih, koje se dijelom može zahvaliti i reformi tržišta rada, povećava konkurentnost grčkih poduzeća, ali sada je potrebno ubrzati i pojačati i reforme tržišta proizvoda i usluga. Rizici za uspješnu provedbu programa prilgodbe i dalje su veliki.

Ključna će biti ustrajnost grčke vlade u suprotstavljanju povezanim interesima. Nastavak odlučne provedbe programa pomoći će otklanjanju neizvjesnosti i potaknuti brži oporavak investicija, osobito inozemnih. Očekuje se i povoljni utjecaj povećane likvidnosti kada država počne brže isplaćivati svoje zaostale obveze, od programa javnih radova te od dinamičnije turističke sezone. Turistička je sezona u Grčkoj bila i više nego „dinamična", budući da je priljev od turizma u 2014. godini porastao za 10% u usporedbi s rekordnom 2013. godinom. Po prvi puta u 2014. Grčku je posjetilo više od 21 milijun gostiju.[12] Shodno tomu porasla je i zarada od turizma, no još uvijek nedovoljno za poboljšanje gospodarske situacije. Može se zaključiti da turizam donekle izvlači Grčku iz ekonomskih nevolja.[13]

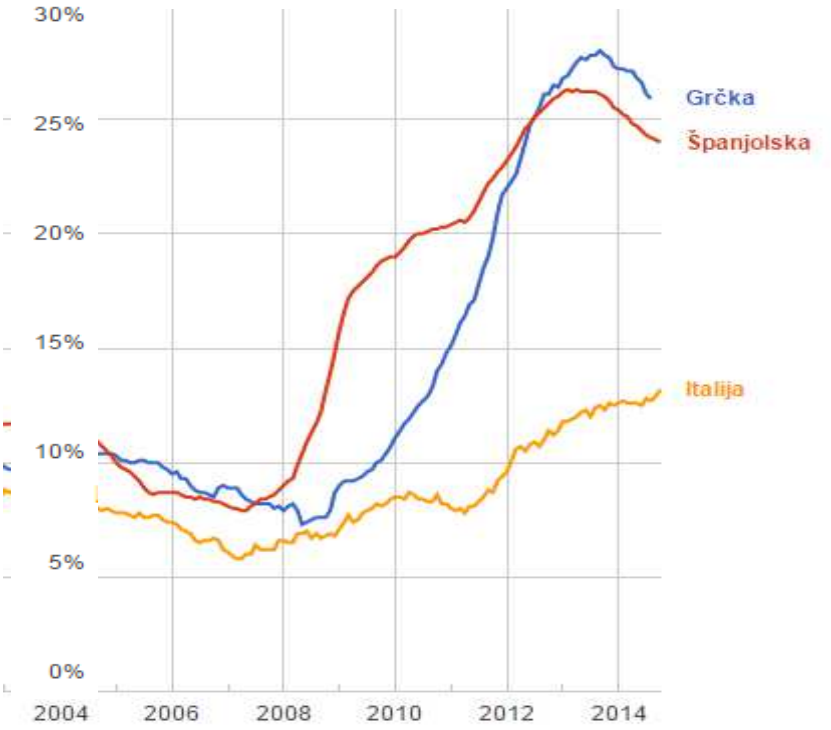
3.3. Nezaposlenost

Stopa nezaposlenosti u Grčkoj u studenom 2013. dosegnula je novu rekordnu razinu od 28 posto, kao što je vidljivo iz grafikona. Značajnu kategoriju unutar visoke nezaposlenosti u Grčkoj čine mladi u dobi od 15 do 24 godine. Nezaposlenost je također uspoređena s kriznim zeljama EU – a, kao što su Španjolska i Italija. Vidi se da Grčka ima trenutno najveći postotak

[12] http://www.dw.de/novi-turisti%C4%8Dki-rekord-u-gr%C4%8Dkoj/a-17782349
[13] Claessens, S; Kose, M; Laeven L; Valencia, F; Financial crises; International Monetary Fund, 2013.

nezaposlenosti, a u stopu ju slijedi Španjolska s ukupno 26%, dok je u Italiji situcija znatno bolja, gdje nezaposlenost iznosi 13%.

GRAF 7: Kretanje nezaposlenosti u kriznim zemljama EU u razdoblju od 2004. do 2014. g.

Izvor:http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/Summary_Annrep2013.pdf
http://ec.europa.eu/eurostat/en/web/lf

Grčko tržište rada je i dalje u velikim teškoćama zbog oštrog pada tamošnjih gospodarskih aktivnosti, izazvanih rigoroznim mjerama štednje. Očekivano tržište rada pokazalo je da teško hvata korak s ostalim pozitivnim znakovima u gospodarstvu. Porast nezaposlenosti također se pripisuje gubitku potpore iz turizma koji je bio očit u prijašnjim mjesecima

Grčka stopa nezaposlenosti tako je više nego dvostruko veća u odnosu na prosječnu u eurozoni u studenome 2012. godine, gdje je bez posla bilo 19,2 milijuna ljudi, uz rekordno visoku nezaposlenost od 12,1 posto.[14]

[14]http://www.hrt.hr/index.php?id=48&tx_ttnews%5Btt_news%5D=164979&tx_ttnews%5BbackPid%5D=38&cHash=a673ecbde8

Stopa nezaposlenosti u Grčkoj više se nego utrostručila od 2008. godine, kada je započela šestogodišnja kriza koja je izbrisala oko četvrtine domaćeg proizvoda (BDP). Vlada u Ateni očekuje da će se gospodarstvo izvući iz krize 2014. godine i ostvariti rast od 0,6 posto.

Otklanjanje neravnoteža u gospodarstvu imalo je veliku cijenu, pogodivši najteže one u dobi od 15 do 24 godina. Stopa nezaposlenosti u toj dobnoj skupini, bez studenata i vojnih obveznika, dosegnula je 61,4 posto, nasuprot 23 posto na početku krize. Uz ukupno 1,38 milijuna nezaposlenih prema službenim evidencijama, ekonomisti kažu da će na preokret u Grčkoj ipak trebati pričekati.[15]

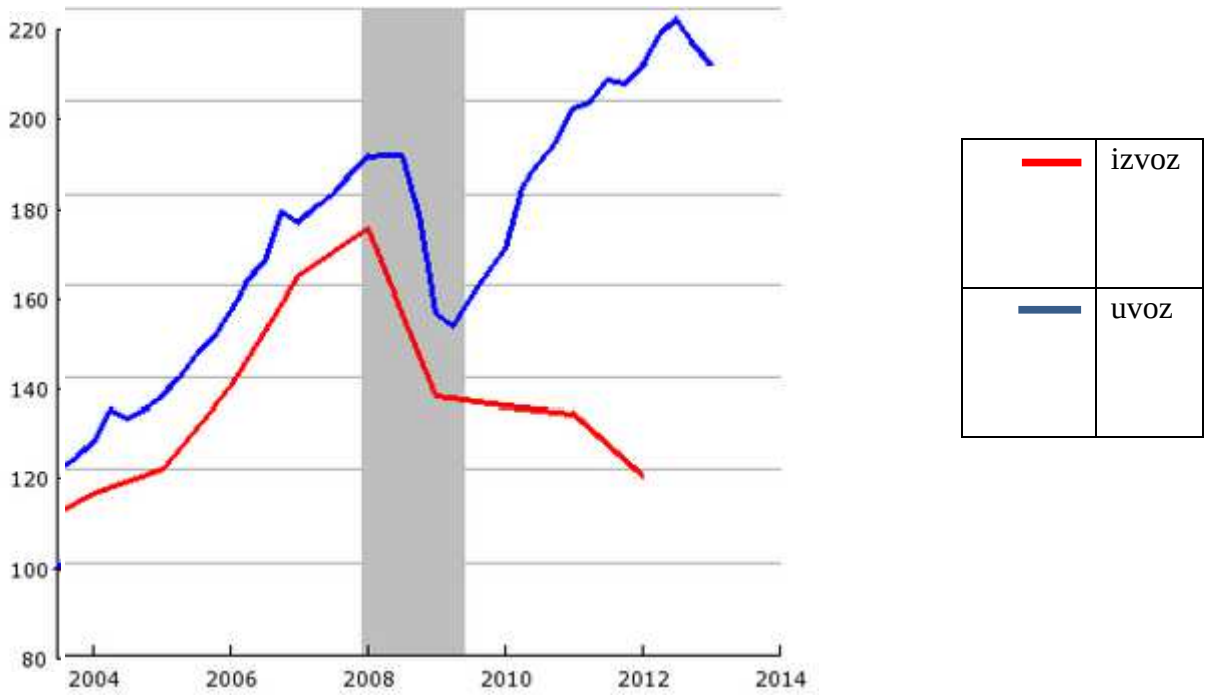
Kada je bilježilo godišnje stope rasta od tri do pet posto, grčko gospodarstvo godišnje je u prosjeku otvaralo oko 50 tisuća novih radnih mjesta,te bi uz takav tempo bilo potrebno oko 20 godina da se apsorbira milijun nezaposlenih, što ukazuje na nužnost poticaja za povećanje broja zaposlenih.

3.4. Vanjska trgovina Grčke

Grčka je i prije ekonomske i financijske krize karakterizirao deficit vanjskotrgovinske bilance. Grafikon 8 pokazuju vrijednosti uvoza i izvoza u posljednjih deset godina odnosno od 2004. do 2014. godine. Vidljivo je da je cijelo vrijeme uvoz veći od izvoza, ali je najveća razlika između uvoza i izvoza bila u 2013. godini. Tokom posljednjih deset godina glavni vanjskotrgovinski partneri bili su Italija, Njemačka i Bugarska za izvoz, te Njemačka, Italija, Rusija i Kina za uvoz.

[15] http://www.tradingeconomics.com/greece/unemployment-rate

GRAF 8: Izvoz i uvoz Grčke u razdoblju od 2004. – 2014. godine

Izvor: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=nama_10_exi&lang=e

4. PROBLEM GRČKE ZADUŽENOSTI

4.1. Uzroci grčkog duga

Krajem 2008. godine financijska je kriza poprimila globalne razmjere i uzdrmala svjetsku ekonomiju. Neposredan pokretač krize bio je slom tržišta drugorazrednih hipoteka u SAD – u, no uzroci leže u pragmatičnim rješenjima koja su već duže vrijeme prevladavala na Zapadu. Intervencijama nacionalnih država, najprije u financijskom, uskoro i u realnom sektoru, zaustavljen je daljni pad gospodarske aktivnosti. U uvjetima suvremene globalizirane ekonomije praktički nema nacionalne ekonomije koja bi bila imuna na eksterne poremećaje. Dugogodišnje iskustvo razvojne strategije i neodgovorno ponašanje nositelja izvršne vlasti, a potom i izostanak primjerene reakcije kada je kriza već nastupila, nacionalnu su ekonomiju učinili izrazito ranjivom u nastaloj kriznoj situaciji.[16]

Od sredine devedesetih i tijekom skoro cijelog prvog desetljeća 21. stoljeća, Grčka je imala trend gospodarskog rasta. Glavna karakteristika tog rasta bila je ogromna i neoporezivana dobit u kojoj su uživali bogati te prezaduženost i povećanje nezaposlenosti siromašnih. Javni je novac pljačkan na mnogobrojne načine, a gospodarstvo je bilo ograničeno uglavnom na potrošnju uvozne robe iz bogatih europskih zemalja. Agencije za kreditni rejting smatrale su model "jeftinog novca, jeftine radne snage" modelom dinamičnog gospodarstva u nastajanju. Slijedom toga, problemi se javljaju uvođenjem eura kao službene valute u zemlji, što je zahtjevalo ispunjavanje određenih zahtjeva.[17] Cilj je bio primiti zemlje koje su imale atraktivna tržišta, zemljišta i kapital, s ciljem širenja tržišta Europske unije i smanjenje deviznog rizika poslovanja. To je dovelo do korekcije ekonomskih kriterija utjecajem politike što je rezultiralo

[16] Tourism in OECD Countries 2008: Trens and Policies; OECD; 2008.

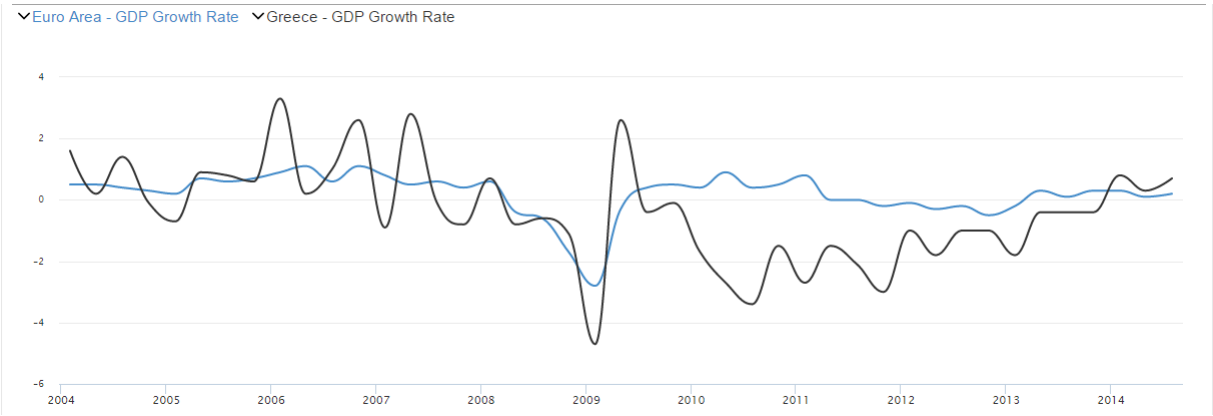
[17] http://www.mfa.gr/en/foreign-policy/greece-in-the-eu/greeces-course-in-the-eu.html

uključivanjem u eurozonu zemalja koji nisu ispunjavali uvjete, ali su se njima približavali.[18]

Sve se, međutim, promijenilo nakon krize 2008. godine. Banke su gubitke stvorene špekulacijama prebacile na države, a one su zauzvrat taj trošak prenijele na društvo. Pogrešan se model razvoja Grčke srušio i zemlja je, lišena mogućnosti posuđivanja, postala ovisnom o kreditima MMF-a i Europske središnje banke. Nacionalni dug je iznosio 300 milijardi eura i bio je za 43% veći od grčkog BDP-a, dok je proračunski deficit u 2009. godini iznosio 12,9%.[19] Otkrivanjem navedenih problema kreditni je rejting Grčke naglo pao što je primoralo Grčku da svoj dug financira izdavanje obveznica nudeći visoke kamatne stope. Refinanciranje dospjelog duga bilo je vrlo teško jer je tržište ocijenilo da je ulaganje u grčke obveznice postalo previše rizično. Zato se Grčka obratila za pomoć ostalim članicama eurozone.[20]

Grčka je trošila iznad svojih mogućnosti, pa je njezina potrošnja bila veća od njezine proizvodnje. Sklonost potrošnji u Grčkoj bila je velika, a sukladno tome sklonost štednji gotovo jednaka nuli.

GRAF 9: Kretanje kreditnog rejtinga Grčke od 2004. – 2014. godine u odnosu na eurozonu u istom razdoblju prema bonitetnoj agenciji S&P (Standard & Poor's)

[18] Nelson, R., M.; Belkin P., Mix, O., E.; Greece' s Debt Crisis: Overview, Policy Responses and Implications; Congressional Research Service; vol 1; No. 1; 2011; str. 3-5
[19] Nelson, R., M.; Belkin P., Mix, O., E.; Greece' s Debt Crisis: Overview, Policy Responses and Implications; Congressional Research Service; vol 1; No. 1; 2011; str. 8-9

[20] http://solcroatia.org/wp-content/uploads/Suocavanje-sa-krizom_grcka.pdf

Izvor:http://www.standardandpoors.com/ratings/sovereigns/ratingslist/en/eu/?subSectorCode=39&start=50&range=50

Iz grafa 9 vidljivo je da je kreditni rejting Grčke u razdoblju od 2004. do 2009. godine bio gotovo izjednačen s kreditnim rejtingom eurozone, a u određenim je razdobljima (početkom i krajem 2006. godine, te sredinom 2007. godine) bio čak i dvostruko veći u usporedbi s kreditnim rejtingom iste. Do velikog i najvećeg pada kreditnog rejtinga Grčke dolazi 2009. godine s početkom gospodarske krize, s obzirom da mjere štednje koje je tada najavila grčka vlada nisu bile dovoljne za smanjenje nagomilanih dugova. Tek je 2013. godine kreditni rejting Grèke podignut za jednu razinu, buduæi da je proraèunski deficit te zemlje bio smanjen kao i rizik od povlaèenja iz eurozone.

Nakon što je 2012. godine Grčka bila izložena kritikama zbog zastoja u provedbi reformi, u istoj je početkom 2013. godine bio primjećen pomak u stabilizaciji i provedbi nepopularnih mjera štednje. Cijena je bila visoka u pogledu izgubljene proizvodnje i rasta nezaposlenosti, a sposobnost oporavka bila je dvojbena. Krajem 2014. godine bonitetna agencija Standard & Poor's (S&P) povisila je kreditni rejting Grèke za dugoroèno i kratkoroèno zaduživanje na B- sa selektivnog neplaæanja (SD) sa stabilnim izgledima. Dodijeljeni kreditni rejting koji je za nekoliko razina viši u odnosu na prethodni je odraz činjenice da je Grčka u prosincu 2014. godine otkupila dio svoga duga. Grčkoj je, naime, u okviru drugog gospodarskog programa prilagodbe, Eurogrupa (ministri financija članica EU-a koje pripadaju eurozoni) odobrila zajam za otplatu duga. S&P također ističe da su povisili kreditni rejting Grčke i zbog angažmana grčke vlade da provede proračunske i strukturne prilagodbe.[21]

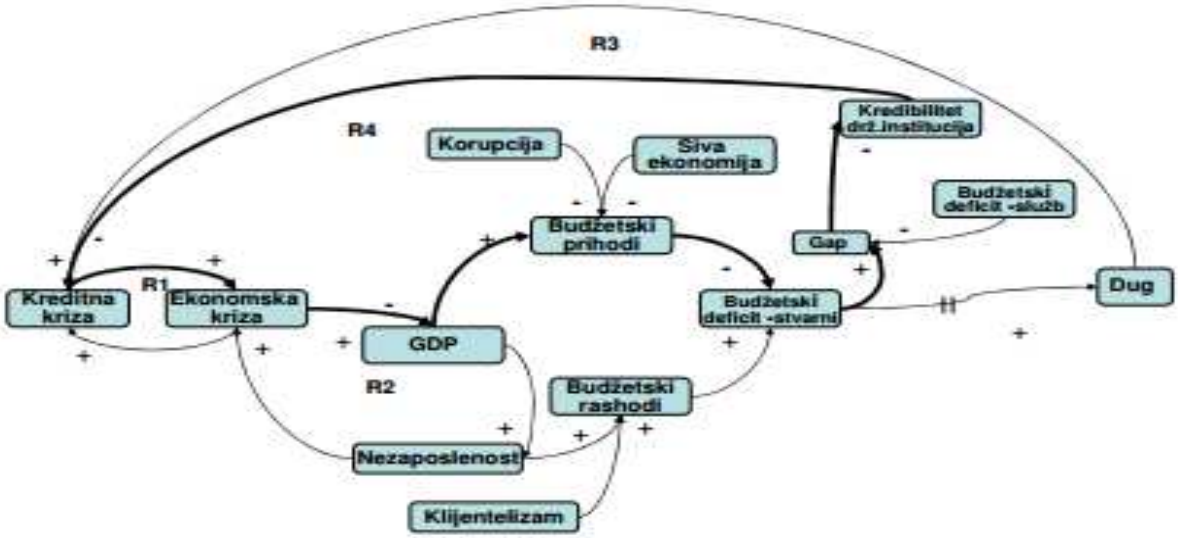
4.2. Začarani krug ekonomske i socijalne krize

Kao što je vidljivo na slici 1 kreditna kriza je produbila ekonomsku krizu koja je povratno utjecala na produbljivanje kreditne krize. Uzajamni istosmjerni utjecaj ovih dviju varijabli rezultirao je nastankom osnažujućeg, odnosno "začaranog" kruga kreditne i ekonomske krize na što je utjecao pad BDP –a. Samim time pad BDP - a izazvao je rast nezaposlenosti koja je dala dodatni poticaj produbljivanju ekonomske krize). Pad BDP – a, rast korupcije i sive

[21] http://www.poslovnipuls.com/2012/12/18/ocekivano-sp-povisio-grcki-kreditni-rejting/

ekonomije doveo je do smanjivanja proračunskih prihoda. Rast nezaposlenosti rezultirao je povećanjem proračunskih rashoda po osnovi povećanja troškova naknada za nezaposlene. Pored nezaposlenosti na povećanje budžetskih rashoda utječe i praksa političkog klijentelizma.[22] Nesklad budžetskih prihoda i budžetskih rashoda izazvao je budžetski deficit (stvarni). Pokrivanje proračunskog deficita uzimanjem inozemnih kredita rezultirao je tijekom vremena visokom razinom zaduženosti. Visina ukupnog duga Grčke utjecala je na produbljivanje kreditne krize, stvorivši na taj način začarani krug zaduženosti i kreditne krize.

SLIKA 1: Začarani krug ekonomske i socijalne krize

Izvor: http://www.bbc.co.uk/news/business-13940431

Iz priloženog se može zaključiti da Grčkoj prijeti opasnost nastanka začaranog kruga "beskonačnog propadanja" Sistemska dinamika koja dovodi do toga može se opisati na slijedeći način: ekonomska kriza dovela je do pada GDP - a, što je negativno utjecalo na proračunske prihode. Rastući proračunski deficit doveo je do rasta duga. Sve veće obveze otplate dugova smanjuju mogućnosti investiranja, a samim tim i usporavaju rast i gospodarski oporavak. Problemi korupcije i sive ekonomije trebali bi se riješiti mjerama 'povećanja prihoda od poreza'. Primjerice, uvođenje OIB građana i tvrtki omogućuje bolje praćenje njihovih prihoda – a samim tim i bolju naplatu poreza. Isto tako, problemi previsokih proračunskih rashoda trebali bi se riješiti mjerama 'smanjivanja operativnih troškova vlade. Iza ovog eufemizma se u praksi

[22] Franičević, V; Kimura, H; Globalization, democratization and development; Masmedia, 2003.

kriju mjere snižavanja plaća u javnom sektoru, smanjivanja mirovina, te snižavanja socijalnih prava. Budući da je svaki od navedenih problema (pr. korupcija) sam po sebi sistemski problem (što znači da nastaju kao rezultanta djelovanja niza varijabli), ta predložena rješenja mogu izazvati nenamjeravane posljedice u vidu dodatnih problema. Primjerice, mjere štednje Grčke mogu kratkoročno utjecati na smanjivanje budžetskog deficita. No, pored toga one su izazvale nenamjeravane posljedice u vidu socijalnih konflikata širom Grčke, odnosno usred povećanja intenziteta mjera štednje dolazi do povećanja broja i intenziteta socijalnih konflikata), koji nužno utječu na pad produktivnosti, to su njihovi dugoročni učinci na deficit potencijalno negativni.

Ključna poruka koju tom prilikom trebalo prenijeti jeste to da su sadašnji problemi s kojima se suočava Grčka rezultat nenamjernog djelovanja svih dijelova društva. Sukladno tome trajni izlaz iz krize može nastati kao posljedica koordiniranog djelovanja predstavnika svih dijelova grčkog društva koji bi trebalo rezultirati dubokim socijalnim, ekonomskim i političkim promjenama. Važno je naglasiti da pod pritiskom rokova otplate dugova, grčka vlada mora poduzimati i kratkoročne mjere, iako je svjesna i njihovih nuspojava.

4.3. ''Bankrot'' Grčke

Razlozi bankrota pojedinih država kroz povijest su različiti, ali najčešće su povezani s financiranjem rata - ili je bankrot posljedica izgubljenog rata. Njemačka je 1932. proglasila stečaj jer je po Versajskom sporazumu morala plaćati ratne reparacije, no nakon sloma Wall Streeta 1929. otplaćivanje je postalo nemoguće. 1932. godine u Laussani Britanija i Francuska su odlučile suspendirati plaćanja.[23] Američki kongres je odbio prijedlog, ali otplate se svejedno nikad nisu nastavile. Godine 1998., nakon naglog pada cijena sirovina koje su činile većinu ruskog izvoza, Rusija se našla u bankrotu, samo sedam godina nakon što je izašla iz bankrota koji je bio posljedica raspada komunizma. Država je proglasila moratorij na otplatu dugova. U Argentini i Grčkoj su godinama vlade podmićivale birače širokim socijalnim povlasticama, koje su se financirale preko javnog duga.

Zaustavljanje rasta gospodarstva, pogoršanje javnih financija, nepovjerenje tržišta i manjak likvidnosti napokon su doveli i do prave fiskalne krize u eurozoni. Kriza je otkrila sve dugo

[23] Claessens, S; Kose, M; Laeven L; Valencia, F; Financial crises; International Monetary Fund, 2013.

nakupljane ranjivosti pojedinih država članica. Naime, prije izbijanja ekonomske krize nikome nije niti padalo na pamet da bi ijedna članica eurozone mogla biti do te mjere ranjiva da bi mogla bankrotirati.[24] Visoki javni dugovi su se tolerirali jer su investitori mislili da ih države mogu otplaćivati, a strukturne neusklađenosti nisu smatrane nepremostivom preprekom funkcioniranja eurozone kao cjeline. Neke države, kao što je npr. Grčka, vodile su izrazito neodgovornu fiskalnu politiku, a nisu bile sankcionirane.

Upravo je ta neusklađenost ekonomskih politika i neodgovorno vođenje fiskalnih politika glavni uzrok izbijanja fiskalne krize. Da su države članice vodile odgovorne politike koje potiču konkurentnost gospodarstva (umjesto da pogoduju brojnim interesnim skupinama) nikakvi potresi na financijskom tržištu ih ne bi mogli učiniti insolventnima i natjerati na bankrot.[25] "Bankrot države" nije uobičajeni ekonomski termin s opće prihvaćenom definicijom. Premda se s vremena na vrijeme o tome povede stručna rasprava u svjetskim financijskim institucijama, ne postoji međunarodni pravni mehanizam kojim bi se proglasio bankrot države. Država, dakako, ne može bankrotirati u klasičnom smislu riječi, poput poduzeća. Radi se jednostavno o tome da država proglasi platnu nesposobnost, odnosno da ne može više podmirivati svoje financijske obveze.To znači da ta država više ne može dobiti nove kredite na financijskim tržištima i otplaćivati kredite i kamate koji dospijevaju na naplatu. Ne mora to čak ni javno objaviti. Dovoljno je da u pomoć pozove MMF. Riječ je o političkoj odluci vlasti. Država tada zajedno s vjerovnicima - privatnim sektorom, drugim državama i međunarodnim institucijama - traži način za refinanciranje ili restrukturiranje njezinih dugova. Pritom se ne radi o eventualnoj zaplijeni imovine, kao kod poduzeća. Nitko ne može zaplijeniti imovinu države, primjerice njezina poduzeća, banke ili zemljište. Država sama odlučuje što će napraviti sa svojom imovinom, hoće li je privatizirati ili će nužna sredstva namaknuti na drugi način.

Od polovice 19. stoljeća do danas platnu nesposobnost proglasilo je oko 200 država, uglavnom manje razvijene zemlje Južne Amerike i Afrike. Među novijim je primjerima Argentina 2002. godine, a u Europi Island 2008. godine.[26]

Kako bi se izvukle iz te situacije, države obično smanjuju javnu potrošnju i poduzimaju strukturne reforme kako bi povećale konkurentnost gospodarstva. Posljedice za stanovništvo su

[24] Krugman, P: A model of balance – of payment crisis; Journal of Money, Credit and Banking; vol 11; No. 3; 1979; str 323
[25] http://www.dnevno.hr/novac/125540-koje-ce-biti-posljedice-bankrota-drzave-dode-li-do-njega.html
[26] http://www.dnevno.hr/novac/125540-koje-ce-biti-posljedice-bankrota-drzave-dode-li-do-njega.html

bolne - snižava se životni standard, smanjuju plaće u javnom sektoru, mirovine i socijalni transferi, raste nezaposlenost, slabi valuta, jača inflacija, te se gubi ušteđevina. Grčke su vlasti provodile oštre mjere proračunske štednje, kojima je glavni cilj bio smanjiti udjel javnog duga, koji je krajem 2010. godine iznosio više od 140 posto BDP-a.[27]

Problem Grčke podsjeća na događaje u Latinskoj Americi krajem prošloga stoljeća kada su mnoge tamošnje države došle u probleme. U pomoć tim zemljama tada su uskočili MMF i banke iz SAD-a, koje su bile vrlo izložene na tom području. I tada se, kao i sada u Europi, tim zemljama pomagalo financijskim paketima, koji su sadržavali, među ostalim, zamjenu problematičnih državnih obveznica za nove ili uz diskont ili s dužim rokovima dospijeća.

Grčku već dulje vrijeme obilježava fiskalna nedisciplina, visok stupanj porezne evazije, te iznimno velik i neučinkovit javni sektor. Ne postoji indikator koji bi pokazao da je neka država u bankrotu, odnosno da ne može refinancirati svoje kreditne obveze na svjetskom tržištu. No, dva su temeljna indikatora koji pokazuju da su neke zemlje rizične. Prvi je visok udjel javnog duga u bruto domaćem proizvodu, a drugi je skromna prognoza srednjoročnog gospodarskog rasta, što je posljedica niske konkurentnosti gospodarstva. Udjel javnog duga Grčke u BDP-u iznosio je u 2011.godini oko 140 posto, a u Irskoj i Portugalu, članicama eurozone koje je također zahvatila dužnička kriza, između 83 i 85 posto. U Španjolskoj udjel javnog duga iznosio je oko 66 posto BDP-a, a u Italiji 127 posto.[28]

[28] http://solcroatia.org/wp-content/uploads/Suocavanje-sa-krizom_grcka.pdf

5. PROGRAMI FINANCIRANJA GOSPODARSKOG OPORAVKA

Početak kraja postojećeg neoliberalnog kapitalizma, tj. najagresivnijeg kapitalizma s kojim se čovječanstvo ikada suočilo i koje dominira kroz posljednja dva desetljeća, već je počeo. Još od kraha Lehman Brothersa postoje dvije sukobljene strategije za izlazak iz krize, koje otvaraju dvije različite perspektive za svjetsko gospodarstvo. Prva strategija je financijska ekspanzija, s tiskanjem novog novca, nacionalizacijom banaka i povećanim oporezivanjem bogatih, a druga je štednja, s prijenosom duga banaka na javni državni dug, a odatle na srednje i niže slojeve društva koji su pretjerano oporezovani, samo kako bi bogati poreze mogli izbjeći. Europske su vođe odabrali drugi model, ali su prebrzo došli do mrtve točke i dodatnih problema. Ti su problemi doveli do povijesnog sukoba u Europi. Sukoba koji naizgled dobiva geografske dimenzije i oznake: sjever-jug, ali ispod površine je klasni sukob koji se odnosi na dvije sukobljene strategije za Europu. Jedna strategija brani potpunu dominaciju kapitala, bez uvjeta, bez načela, bez ikakvog plana sigurne socijalne kohezije i socijalne skrbi. Druga strategija brani europsku demokraciju i socijalne potrebe.[29]

Postoji alternativno rješenje za krizu. To je zaštita europskih društava od spekulacija financijskog kapitala, emancipacija realnog gospodarstva od ograničenja profita, izlaz iz monetarizma i autoritativne fiskalne politike, te novo planiranje razvoja s društvenom koristi kao glavnim kriterijem. Taj pogled se uporno ostavlja izvan rasprava europskog vodstva. Preostaje narodima, europskim radnicima i "ogorčenim" pokretima da udare vlastiti pečat na povijesni razvoj i spriječe masovno pljačkanje i razaranje.

[29] Nelson, R., M.; Belkin P., Mix, O., E.; Greece' s Debt Crisis: Overview, Policy Responses and Implications; Congressional Research Service; vol 1; No. 1; 2011; str 15-16

Strah od suvremene dužničke krize započeo je krajem 2009. godine, te su već 2010. godine vodeći ministri financija (EFSF) u Europi odobrili paket spašavanja vrijedan 750 milijardi eura. Cilj je bio osigurati financijsku stabilnost u cijeloj Europi. Grčka je tako dobila dva paketa pomoći od strane Europske unije i MMF – a. Da da bi se pomoglo Grčkoj 2010. godine dogovoren je prvi program (paket) pomoći kroz zajmove od 110 milijardi eura uz kamatnjak od oko 5%, daleko povoljniji nego bi Grčka mogla postići na fianncijskom tržištu.[30] Na taj se način nastojao smanjiti teret kamata. Međutim, da bi se osigurao povrat tih sredstava, bilo je potrebno Grčkoj nametnuti određene uvjete, što je dovelo do pitanja kako je moguće da jednoj jednakopravnoj članici druge članice mogu diktirati mjere fiskalne politike i politike dohotka. Rješenje je bilo pozvati u pomoć MMF, koji za svoje sudjelovanje uvijek postavlja određene uvjete koji su unaprijed definirani i standardizirani. To je za sobom povuklo nove probleme budući da je pozivanje MMF – a u pomoć značilo nesposobnost eurozone da sama rješava svoje probleme. Odlučeno je da će MMF u zajmu od 110 milijardi eura sudjelovati s 30 milijardi svojih sredstava kako se nebi narušio ugled najelitnijeg kluba zemalja EU – a.[31]

Prvi uvjet MMF – a bio je uravnoteženje domaće proizvodnje i potrošnje. To se može postići ili povećanjem proizvodnje ili smanjivanjem domaće potrošnje. Uvijek je bolje povećati proizvodnju nego smanjivati potrošnju, jer smanjivanje potrošnje uvjetuju smanjivanje nečijih stečenog prava, što može uzrokovati političke i socijalne probleme. Međutim povećanje proizvodnje je dugoročni proces, zato se kratkoročno uravnoteženje proizvodnje i potrošnje vrši smanjivanjem domaće potrošnje. Budući da je osobna potrošnja funkcija raspoloživog dohotka, raspoloživi se dohodak smanjuje povećanjem poreza ili smanjivanjem tranfera (mirovina) ili njihovom kombinacijom.

Drugi paket pomoći Grčkoj eurozona je službeno odobrila 2012. godine. Njime je Grčka dobila 130 milijardi eura koje su bile isplaćene u nekoliko rata. U toj pomoći sudjelovao je i privatni sektor, s otprilike 50 milijardi eura, i to tako da su banke produžile rokove dospijeća grčkih obveznica, zamijenile postojeće za nove obveznice s nižim kamatama i ponudile Grčkoj da otkupi obveznice po nižim cijenama. U tom drugom paketu pomoći Grčkoj koristile su se različite mjere, pa su među ostalim kreditori prihvatili određeni diskont na obveznice koje su imali. Na tome su izgubili oko 21 posto u odnosu na ono što su uložili. O tome je ovisila financijska budućnost Grčke i spriječen je najgori mogući scenarij - bankrot i propast države.[32]

[30] http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD/countries/GR?display=graph
[31] http://liderpress.hr/arhiva/148210/
[32] http://www.poslovni.hr/vijesti/grci-izbjegli-bankrot-kreditori-spremni-na-zamjenu-obveznica-199005#

Bilo je riječ o jedinstvenoj prilici koju Grčka nije smijela propustiti. Grčke vlasti morale su nastaviti iskazivati angažiranost i nastaviti provedbu reformi u području proračuna, fiskalne konsolidacije i privatizacije, sukladno novom programu pomoći. Sve do danas, Grčka nije uspjela ostvariti svoja "obećanja", te da bi izišla iz drugog programa pomoći odobrenog 2012., mora "što je moguće prije završiti reviziju" svojeg gospodarstva koju od rujna 2014. godine provodi Trojka (Europska središnja banka, Komisija i Međunarodni monetarni fond), a koja je u zastoju zbog neslaganja između Atene i njezinih vjerovnika oko nekoliko pitanja. Međunarodna zajednica pomogla je Grčkoj s ukupno 240 milijardi eura.[33]

Uravnoteženje budžeta ili fiskalna konsolidacija jedan je od važnih uvjeta kojim se Grčka obvezala da će do 2014. smanjiti primarni budžetni deficit od 13,6% na 2,7% BDP.[34]

Smanjivanje proračunskog deficita vrši se smanjivanjem potrošnje i transfera stanovništva ili povećanjem poreza. Smanjivanjem budžetnih rashoda provodi se uglavnom smanjivanjem broja zaposlenih u javnom sektoru i mirovina. Grčka se obvezala da će do 2013. smanjiti broj zaposlenih u javnom sektoru za 100.000, te je u srpnju 2013. godine Parlament prihvatio prijedlog vlade da se broj zaposlenika u javnom sektoru do kraja 2014. smanji za čak 40.000 ljudi. To je dovelo do višednevnih prosvjeda i okupacije općinskih zgrada od strane radnika koji su bili pod najvećim udarom, uključujući lokalnu policiju, nastavnike i školske prometne patrole. Povećanje budžetnih prihoda vrši se povećanjem poreza, prije svega poreza na dohodak i na dodanu vrijednost. Grčke je sve ove mjere prihvatila te se smamim time smatra da je 2013. godina bila posljednja godina recesije. Ta godina predstavlja svojevrsni preokret, budući da su u određenoj mjeri otklonjene društvene razlike te je postignut i gospodarski oporavak u odnosu na prethodne godine.

Sve ove mjere mogu imati pozitivne rezultate u dugom roku, ali u kratkom roku fiskalna konsolidacija znači i smanjivanje domaće potražnje. Ako se ona ne kompenzira povećanjem inozemne potražnje za domaćim proizvodima, povećanjem izvoza, onda to može smanjiti potražnju za domaćim proizvodima, a preko nje i proizvodnju i zaposlenost. Smanjivanje proizvodnje i zaposlenosti može uzrokovati i smanjivanje poreznih prihoda, pa se prihodna strana budžeta može ne povećati onoliko koliko se očekivalo. Zato vrijeme recesije nije dobro

[33] http://www.vecernji.hr/svijet/zastupnici-bundestaga-podrzali-drugi-paket-pomoci-grckoj-381465
[34] http://solcroatia.org/wp-content/uploads/Suocavanje-sa-krizom_grcka.pdf

vrijeme za provođenje programa fiskalne konsolidacije. Samim time kriza u Grčkoj predstavlja „težak problem “ koji postaje dinamički, socijalno i generativno kompleksan.

Iz navedenih obilježja "teških" problema proizlazi kako se njihovo rješavanje ne može zasnivati na tradicionalnom načinu razmišljanja i pristupima formuliranju javnih politika. Umjesto toga potrebno je korištenje drugačijeg načina razmišljanja, no nažalost, pristup grčke vlade ekonomskoj krizi temelji se tradicionalnom načinu razmišljanja.

U prilog ovoj tezi mogu se navesti različiti argumenti koji su vezani za usmjerenost na dijelove gdje je iz predloženih mjera izlaska iz krize vidljiv izostanak razumijevanja cjeline, tj. političkog, ekonomskog i socijalnog sistema kao stvarnih generatora krize.

Usmjerenošću na simptome problema, u konkretnom slučaju vidljivo je iz usmjerenosti pozornosti na budžetski deficit i zaduženost. Sukladno tome u fokusu pozornosti kreatora plana gospodarskog oporavka u fazi dijagnoze uzroka budžetskog deficita našli su se budžetski prihodi i budžetski rashodi. Ključni cilj predloženih mjera odnosi se na stvaranje uvjeta za otplatu dospjelih rata kredita.

5.1. Grčka danas

Grčka se još uvijek nalazi u dubokoj gospodarskoj krizi. Stopa nezaposlenosti je dosegla rekordnu vrijednost od 28 posto. Porezi se povećavaju, javni izdaci smanjuju. Na njezinim leđima još uvijek leži teret od stotina milijuna eura duga. Situacija se doduše poboljšava, ali tek polako. No, usprkos indicijama da se stvari ipak pokreću na bolje, situacija u kojoj se nalaze obični ljudi u Grčkoj je još uvijek teška.
Nezadovoljni građani sve se više protive diktatima birokrata iz inozemstva, jer im trenutni program pomoći donosi samo još više siromaštva i nezaposlenih. Grčka je krajem 2014. godine trebala izaći iz programa pomoći, iako se smatra da će i nakon toga Grčkoj trebati neka vrsta aranžmana i financijske pomoći.
Posrnula grčka ekonomija ponovo je u fokusu europske javnosti. Nezadovoljni građani sve se više protive diktatima birokrata iz inozemstva. Zbog toga raste popularnost političkih stranaka koje se protive novom financijskom aranžmanu. Grčka vlast rješenje vide u izlasku iz programa pomoći, no financijska tržišta sumnjičava su prema tom planu.

Grčka centralna banka iznijela je novi plan. Želi iskoristiti preostalih 11,5 milijardi eura namijenjenih spašavanju banaka za podršku kreditiranju. Posljednji stres-test Europske

centralne banke pokazao je da grčke banke ne trebaju sva dodijeljena sredstva.[35] Iako još ništa nije dogovoreno, ministar financija misli da će se stvari promijeniti u narednim godinama,budući da neće više biti upravljanja grčkom ekonomijom na nižim nivoima. I dalje će se morati ispuniti određeni ciljevi, koji će morati biti u skladu s modelom rasta. Politička situacija u Grčkoj je relativno nestabilna i finansijska tržišta vjerovatno osjećaju da ta zemlja još treba podršku šire eurozone kako bi se mogla izboriti s nekim od svojih strukturnih problema.

Program pomoći EU-a završio je krajem 2014. godine, a Međunarodni monetarni fond će Grčku financirati do 2016. godine. No, jasno je da u Grčkoj raste pritisak javnosti da njihovu zemlju ostave na miru.[36]

5.2. Mehanizmi Europske unije za pomoć zemljama suočenima s krizom

Od kraja 2009. do početka 2010. godine neke zemlje europodručja počele su se suočavati s problemima financiranja svojih dugova. Tržišna neizvjesnost dovela je do poskupljenja uobičajenih postupaka za državno zaduživanje koji su naposljetku postali neostvarivi.
U tom su trenutku zemlje EU-a brzo reagirale uvođenjem mjera za izgradnju povjerenja kako bi pomogle financirati dugove zemalja suočenih s privremenim poteškoćama u zaduživanju na financijskim tržištima. Europska unija se istodobno obvezala i na rješavanje temeljnih uzroka svojih slabosti. Pri tome je primijenila dvojni pristup. Uspostavljeni su privremeni mehanizmi pomoći za suočavanje s neposrednim posljedicama krize i poduzete su dugoročne mjere za stvaranje trajnih instrumenata za potporu i za sprječavanje nastanka novih kriza.

Veoma brzo uspostavljeni su financijski instrumenti za države europodručja u ozbiljnim financijskim poteškoćama. Kada je Grčka izgubila pristup financijskim tržištima s prihvatljivim stopama, EU je brzo priskočila u pomoć, udružujući dvostrane zajmove europskih država sa sredstvima Europske komisije. Zatim je u svibnju 2010. godine uspostavila dva privremena fonda: Mehanizam za europsku financijsku stabilnost (EFSM) i Europski fond za financijsku stabilnost (EFSF) s ukupnom sposobnošću pozajmljivanja od 500 milijardi eura. Europski financijski stabilizacijski mehanizam (EFSM) financira se iz proračuna EU-a u okviru ograničenja vlastitih sredstava. Procjenjuje se da ona iznose 60 milijardi eura. Zajmove

[35] http://danas.net.hr/svijet/drzaveclanice-eu/grcka-kolijevka-europske-civilizacije-danas-grca-u-dugovima
[36] http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD/countries/GR?display=graph

financira Komisija pozajmljivanjem na financijskim tržištima za koje jamči proračun EU-a. Mehanizam je upotrijebljen za Irsku i Portugal.[37]

Ukupna efektivna kreditna sposobnost Europskog fonda za financijsku stabilnost (EFSF) procjenjuje se na 400 milijardi eura. Zajmove financira EFSF pozajmljivanjem na financijskim tržištima za koje jamče dioničari (države članice europodručja). Mehanizam je upotrijebljen za Irsku, Portugal, Španjolsku i Grčku. Uspostavom tih instrumenata države europodručja i EU-a dokazale su da su voljne iskazati solidarnost.

[37] http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/hr/FTU_4.2.3.pdf

BUDUĆI DA SU TE DVIJE MJERE FINANCIJSKOGA SUSTAVA USPOSTAVLJENE KAO PRIVREMENE MJERE, ZEMLJE EUROPODRUČJA OSNOVALE SU U JESEN 2012. NOVU I STALNU FINANCIJSKU "OBRANU" – EUROPSKI STABILIZACIJSKI MEHANIZAM (ESM**)**. TO JE TRAJNI INSTRUMENT KOJEMU JE SVRHA ZAMIJENITI POSTOJEĆA DVA PRIVREMENA MEHANIZMA UPRAVLJANJA KRIZOM. NO, ZA SADA JOŠ UVIJEK DJELUJU ISTOVREMENO. NJEGOVE GLAVNE ZNAČAJKE TEMELJE SE NA ONIMA EFSF-A, TE ĆE ON BITI GLAVNI MEHANIZAM PODRŠKE DRŽAVAMA ČLANICAMA EUROPODRUČJA, TE SASTAVNI DIO SVEOBUHVATNE STRATEGIJE EU-A ZA OSIGURANJE FINANCIJSKE STABILNOSTI. NJEGOVA UKUPNA EFEKTIVNA KREDITNA SPOSOBNOST JE 500 MILIJARDI EURA. ZAJMOVE FINANCIRA ESM POZAJMLJIVANJEM NA FINANCIJSKIM TRŽIŠTIMA ZA KOJE JAMČE DIONIČARI (DRŽAVE ČLANICE EUROPODRUČJA). PREUZEO JE OBAVEZE EFSF-A PREMA ŠPANJOLSKOJ VEZANE UZ DOKAPITALIZACIJU NJEZINA BANKARSKOG SEKTORA TE MOŽE PRUŽITI FINANCIJSKU POMOĆ CIPRU. UZ EFSM, EFSF I ESM I DRUGE INSTITUCIJE (MEĐUNARODNI MONETARNI FOND (MMF) I EUROPSKA SREDIŠNJA BANKA) PRUŽAJU FINANCIJSKU PODRŠKU STABILNOSTI U SKLADU SA SVOJIM NADLEŽNOSTIMA I CILJEVIMA. NE SAMO DA SU SREDSTVA ESM-A RIJEŠILA NEPOSREDNE POTEŠKOĆE NEKIH ZEMALJA VEZANE UZ VRAĆANJE DUGOVA, VEĆ SU I OJAČALA POVJERENJE U FINANCIJSKA TRŽIŠTA I POMOGLA OSIGURATI FINANCIJSKU STABILNOST EUROPODRUČJA KAO CJELINE.[38]

Sredinom 2013. godine stupa na snagu takozvani "paket od dvije mjere" koji se sastoji od dvije uredbe EU-a primjenjive na države članice europodručja. On čini dio temelja za razvoj snažnijeg gospodarskog i upravljačkog okvira Ekonomske i monetarne unije (EMU).

Jedna od Uredbi jača postupke praćenja i nadzora država članica koje proživljavaju ili im prijete ozbiljne poteškoće po pitanju financijske stabilnosti. Prema toj Uredbi, države članice mogu postati podložne pojačanom nadzoru Komisije, uključujući države koje iz predostrožnosti primaju određenu vrstu financijske pomoći. Također mogu podlijegati makroekonomskom programu prilagodbe.

No, financijska pomoć je povezana s makroekonomskim uvjetovanjem: primanje financijske pomoći podrazumijeva obavezu države članice koja je u pitanju da usvoji mjere koje rješavaju

[38] http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/hr/FTU_4.2.3.pdf

uzroke nestabilnosti. Europska unija stoga osigurava da države članice koje dobivaju takvu pomoć provedu nužne fiskalne, gospodarske, strukturne i nadzorne reforme. Ako država članica korisnica ne zadovoljava zahtjeve politike sadržane u programu prilagodbe, može se suočiti s financijskim posljedicama s obzirom na isplate u sklopu programa.

Budući da su u 2014. godini između EU –a i Grčke postojala brojne razmirice, prije parlamentarnih izbora 25. siječnja 2015. godine njemačka kancelarka Angela Merkel, zajedno sa ostalim čelnicima EU-a, slala je poruke grčkim biračima da postoji opasnost od takozvanog "Grexita" ili izlazak zemlje iz eurozone ako na izborima pobjedi radikalna ljevičarska stranka Syriza vođena Alexisom Tsiprasom. Njegova je stranka obećavala narodu prestanak žestokih mjera štednje koje zahtijevaju međunarodne financijske institucije od kojih je grčka država posudila novac, te je također obećala ukinuti mjere štednje koje su im nametnuli Međunarodni monetarni fond i Europska unija. No, sve upućuje na to da bi rezultat izlaska Grčke iz eurozone bila još veća europska, pa čak i nova svjetska ekonomska kriza. Grčko napuštanje eurozone koštalo bi najmanje 2 i pol bilijuna eura, te se predviđa da bi zbog ekonomskog potresa koju bi njen izlazak izazvao, ubrzo slijedile Španjolska, Italija i Portugal, što bi značilo gubitke od 17 bilijuna eura do 2020. godine i novu globalnu recesiju, vjerojatno još goru od one iz 2008.[39]

U slučaju "Grexita", Njemačka bi izgubila 64 milijarde eura kredita, dok bi predviđeni gubitak ekonomskog rasta do 2020. bio 74 milijarde eura. To je tek 2,9 posto njenog BDP-a, ali bi zato bilo mnogo teže podnijeti izlaske država poput Portugala, Španjolske i Italije.
No ako bi se dogodio izlazak više država iz eurozone, najveći gubitnik bila bi Francuska, a nakon nje SAD, Kina i tek onda Njemačka. Zaključak jest da se izlazak Grčke iz eurozone mora spriječiti kako se ne bi dogodio "domino-efekt", koji bi cijeli svijet bacio u višegodišnju ekonomsku depresiju.

6. ZAKLJUČAK

[39] https://www.bertelsmann-stiftung.de/en/presse-startpunkt/press/press-releases/press-release/pid/euro-austritt-griechenlands-koennte-weltweite-wirtschaftskrise ausloesen/?tx_rsmbstpress_pi2%5Bpage%5D=3&cHash=7e96ba15d2cd6c87b0a09a1f96445ba6

Kriza koja traje, ustvari stagnacija, u očitovanjima vezanim na gospodarstvo većinom se još uvijek tretira samo kroz financijske, ekonomske ili kreditne aspekte, nudeći rješenja na pretpostavkama i iskustvima iz prošlosti. Temeljni problemi grčke krize leže upravo u njenoj višeslojnosti, u osjetljivim segmentima sociologije, ekologije i kulturologije. Složena i opaka, mora se rješiti uz nova sistemska rješenja usklađena s dugoročno održivim globalnim razvojem, utemeljena na jasnim zajedničkim vizijama i definiranim i općeprihvaćenim strategijama njihove realizacije.

Za realizaciju koncepta dubokih (fundamentalnih) promjena koji umjesto brzog ograničenog rasta dovode do dugoročnog eksponecijalnog uspjeha potrebni su novi način razmišljanja i promatranja te poglavito novi pristup učenju i primjeni teorije u praksi.

Takav sistemski pristup, omogućuje da se kroz otvoren i iskreni dijalog kreiraju nove ideje vodilje, koje će biti realizirane kroz organizacijske inovacije i primjenu primjerenih jednostavnih tehnika, modela i alata.

Uopćeno, strategije dubokih promjena koje je potrebno provesti, prvenstveno se moraju fokusirati na uporabu intelektualnog kapitala. U Grčkoj su 25. siječnja 2015. godine održani prijevremeni izbori na kojima se pokretalo pitanje ostanka ili pak izlaska Grčke iz eurozone. Na izborima je pobjedila radikalna lijevica (Syriza) predvođena Alexisom Tsiprasom kojoj su i predizborne ankete davale prednost. Ta je stranka otvoreno zagovarala prekid programa štednje koji je grčko društvo doveo do ruba ponora, a nije uspio postići jedan od ključnih zadataka - snižavanje zaduženosti države. Naime, grčki omjer duga iznosio je gotovo 170 posto BDP-a, pa je na temelju toga lijevica tvrdila da će tražiti i oprost polovice dugova. Ti su stavovi posebno loše odjeknuli u Berlinu, budući da je tada njemačka vlada izjavila da ne bi imala ništa protiv da Grčka napusti zajedničku europsku valutu i vrati se drahmi. No, i nakon Syrizine pobjede i čvrstih stavova o ukidanju mjera štednje i zahtjevu oprosta dijela duga, njemačka vlada još uvijek vjeruje da će Tsipras naposlijetku promijeniti smjer, odbaciti radikalna predizborna obećanja i pristati na gospodarske reforme na kojima su ustrajali Berlin i njegovi europski partneri i koje su bile uvjet Ateni za dobivanje nužne pomoći za vraćanje duga idućih mjeseci.

Ljevičari su također obećali da će nanovo pregovarati o uvjetima politike štednje i nastojati da se izbore za opraštanje dugova kod kreditora. Tada bi itekako bilo moguće da Grčka bude primorana napustiti eurozonu, budući da je njemačka kancelarka ponovno odbacila mogućnost za otpis dugova.

Izlazak Grčke iz eurozone imao bi smisla samo ako bi nakon toga slijedio bankrot Grčke, što bi bilo posebno neugodno za europske lidere koji su potrošili 245 milijardi eura proračunskog novca za financijsku pomoć najjužnijoj članici. Nadalje, iako eurozona danas ima mnogo snažnije instrumente za sprečavanje financijskog kolapsa nego što ih imala 2011. godine, oni nisu provjereni u praksi. Iz toga se može zaključiti kako ekonomska kriza u Grčkoj predstavlja novu kategoriju problema, te suočavanje s takvim problemima na temelju tradicionalnog načina razmišljanja i tradicionalnog pristupa može donijeti privremenom poboljšanju, ali i dugoročnim teškoćama.

No, važno je naglasiti da unatoč silnim problemima postoje perspektive kojima bi se Grčka mogla razviti, i postati gospodarski jaka zemlja. Važno je samo da Grčka postane politički disciplinirana zemlja usmjerena na dobrobit države i ljudi.

7. LITERATURA

KNJIGE:

1. Grgić, M; Bilas, V.; Međunarodna ekonomija; Lares plus d.o.o.; Zagreb; 2008.
2. Schwab, K; The Global Competetiveness Report 2011. – 2012.; World Economic Forum; Geneva; Switzerland; 2011.
3. Tourism in OECD Countries 2008: Trens and Policies; OECD; 2008.
4. Kersan, Škabić, I; Ekonomija Europske unije, Sveučilište Jurja Dobrile, 2012.
5. Claessens, S; Kose, M; Laeven L; Valencia, F; Financial crises; International Monetary Fund, 2013.
6. Franičević, V; Kimura, H; Globalization, democratization and development; Masmedia, 2003.

ZNANSTVENI ČLANCI:

1. Bilas, V; Teorija optimalnog valutnog područja; Euro i europska monetarna unija, pregledni znanstveni članak; Zbornik ekonomskog fakulteta u Zagrebu; vol 3; No 1; 2005; str. 42 - 49

2. Krugman, P: A model of balance – of payment crisis; Journal of Money, Credit and Banking; vol 11; No. 3; 1979; str. 323

3. Letica, B; Prva svjetska financijska kriza u dvadeset i prvom stoljeću: uzroci i posljedice; International Relations Quarterly; Deljelet – Europa – South – East Europe; vol. 1; No. 3; 2010; str 4 - 8

4. Nelson, R., M.; Belkin P., Mix, O., E.; Greece' s Debt Crisis: Overview, Policy Responses and Implications; Congressional Research Service; vol 1; No. 1; 2011; str. 3-5, 8-9, 15-16

WEB STRANICE:

1. Bruto domaći proizvod http://www.effectdubrovnik.com/index.php?option=com_content&view=article&id=1311%3Abruto-domai-proizvod&Itemid=106 (pristupljeno 18.10.2014.)

2. The economy of ancient Greece http://eh.net/encyclopedia/the-economy-of-ancient-greece/ (pristupljeno 20.10.2014.)

3. Uništenje Grčke kao model za cijelu Europu
http://www.zarez.hr/clanci/unistenje-grcke-kao-model-za-cijelu-europu (pristupljeno 20.10.2014.)

4. Grčki javni dug raste prema neodrživih 180% BDP –a
http://www.business.hr/ekonomija/grcki-javni-dug-raste-prema-neodrzivih-180-posto-bdp-a (pristupljeno 23.10.2014.)

5. Koje će biti posljedice bankrota države dođe li do njega
http://www.dnevno.hr/novac/125540-koje-ce-biti-posljedice-bankrota-drzave-dode-li-do-njega.html (pristupljeno 24.10.2014.)

6. Grci izbjegli bankrot, kreditori spremni na zamjenu obveznica
http://www.poslovni.hr/vijesti/grci-izbjegli-bankrot-kreditori-spremni-na-zamjenu-obveznica-199005# (pristupljeno 30.10.2014.)

7. Suočavanje sa krizom
http://solcroatia.org/wp-content/uploads/Suocavanje-sa-krizom_grcka.pdf (pristupljeno 10.11.2014.)

8. The world bank indicators
http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD/countries/GR?display=graph (pristupljeno 11.11.2014)

9. Inflatios rates – Greece
http://www.inflation.eu/inflation-rates/greece/historic-inflation/cpi-inflation-greece-2013.aspx (pristupljeno 11.11.2014)

10. Greece government budget
http://www.tradingeconomics.com/greece/government-budget (pristupljeno 11.11.2014.)

11. Greece in EU
http://www.mfa.gr/en/foreign-policy/greece-in-the-eu/greeces-course-in-the-eu.html (pristupljeno 11.11.2014.)

12. Worldbank statistics
http://siteresources.worldbank.org/DATASTATISTICS/Resources/GDP.pdf (pristupljeno 13.11.2014.)

13. Country Rankings
http://www.heritage.org/index/ranking (pristupljeno 14.11.2014.)

14. Data graphs
http://www.indexmundi.com/g/g.aspx?c=gr&v=143 (pristupljeno 16.11.2014)

15. Grčka kolijevka europske civilizacije danas grca u dugovima
http://danas.net.hr/svijet/drzaveclanice-eu/grcka-kolijevka-europske-civilizacije-danas-grca-u-dugovima (pristupljeno 15.12.2014.)

16. Izlazak Grčke iz eurozone
http://www.poslovni.hr/trzista/izlazak-grcke-iz-eurozone-oznacio-bi-opasan-presedan-286918 (pristupljeno 25.01.2015.)

17. EU member countries
http://europa.eu/about-eu/countries/member-countries/greece/index_hr.htm (pristupljeno 25.01.2015.)

18. Grčka u bankrotu – europski čelnici o spašavanju eura – dulji rok za otplatu kredita i niže kamate
http://www.jutarnji.hr/grcka-u-bankrotu--europski-celnici-o-spasavanju-eura--dulji-rok-za-otplatu-kredita-i-nize-kamate/960668/ (pristupljeno 25.01.2015.)

19. Novi turistički rekord u Grčkoj
http://www.dw.de/novi-turisti%C4%8Dki-rekord-u-gr%C4%8Dkoj/a-17782349 (pristupljeno 25.01.2015.)

20. Prvi paket pomoći Grčkoj uzrok je prosvjeda
http://liderpress.hr/arhiva/148210/ (pristupljeno 25.01.2015.)

21. Zastupnici bundestaga podržali drugi paket pomoći Grčkoj
http://www.vecernji.hr/svijet/zastupnici-bundestaga-podrzali-drugi-paket-pomoci-grckoj-381465 (pristupljeno 25.01.2015.)

22. Financijska pomoć državama članicama EU-a u oziljnim gospodarskim poteškoćam
http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/hr/FTU_4.2.3.pdf (pristupljeno 25.01.2015.)

23. S&P povisio grčki kreditni rejting
http://www.poslovnipuls.com/2012/12/18/ocekivano-sp-povisio-grcki-kreditni-rejting/ (pristupljeno 05.02.2015)

24. Greece's Withdrawal from the Eurozone Could Cause Global Economic Crisis https://www.bertelsmann-stiftung.de/en/presse-startpunkt/press/press-releases/press-release/pid/euro-austritt-griechenlands-koennte-weltweite-wirtschaftskrise ausloesen/?tx_rsmbstpress_pi2%5Bpage%5D=3&cHash=7e96ba15d2cd6c87b0a09a1f96445ba6 (pristupljeno 05.02.2015.)

8. POPIS SLIKA I GRAFIKONA

POPIS SLIKA: STR.

- SLIKA 1: Začarani krug ekonomske i socijalne krize 16

POPIS GRAFIKONA:

GRAF 1. Udio pojedinog sektora u bruto društvenom proizvodu u 2013. godini 7

GRAF 2: Kretanje BDP – a Grčke od 2004. do 2014. godine 8

GRAF 3: Kretanje BDP per capita od 2004. do 2014. godine 9

GRAF 4: Realna stopa rasta BDP – a od 2004. do 2014. godine 9

GRAF 5: Kretanje javnog duga od 2004. do 2014. godine 10

GRAF 6: Proračunski deficit Grčke za razdoblje od 2004. do 2014. godine 11

GRAF 7: Kretanje nezaposlenosti u kriznim zemljama EU
u razdoblju od 2004. do 2014. g. 13

GRAF 8: Izvoz i uvoz Grčke u razdoblju od 2004. – 2014. godine 15

GRAF 9: Kretanje kreditnog rejtinga Grčke od 2004. – 2014. godine 17
u odnosu na eurozonu u istom razdoblju prema
bonitetnoj agenciji S&P (Standard & Poor's)

9. **SAŽETAK**

U predstavljenom znanstveno istraživačkom radu analiziran je gospodarski položaj grčke te problemi njezinog gospodarskog rasta i razvoja.

Uzroci grčke krize ne leže samo u financijskim problemima svjetskog gospodarstva koji su nastali 2007. godine, već oni sežu još od 90 – tih godina 20. stoljeća, prilikom postavljanja kriterija za uvođenje eura u države članice. Grčka je zemlja koju je godinama prije krize karakterizirala fiskalna nedisciplina, visok stupanj porezne evazije, te iznimno velik i neučinkovit javni sektor. Sve to ukazuje na ogromne strukturne probleme. Da bi zemlje članice mogle koristit euro kao službenu valutu u zemlji, one su morale ispuniti određene uvjete. Problemi su se pojavili kada je došlo vrijeme uvođenja eura, a neke države članice nisu ispunile sve navedene zahtjeve. Daljnji problem bio je neprecizno definiranje uvjeta ulaska u eurozonu, jer su se uvjeti definirali po potrebi.

Kroz ovaj rad analizirano je kretanje BDP per capita, realna stopa rasta BDP –a, kretanje javnog duga te ostali makroekonomski pokazatelji koji upućuju na priličnu nestabilnost grčke ekonomije. Bit će potrebne godine dok se gospodarstvo grčke bude moglo poistovjetiti sa svim ostalim gospodarstvima članica EU – a.

10. SUMMARY

In the present scientific research is analyzed the economic situation of Greece and the problems of its economic growth and development.

The causes of the Greek crisis are not only the financial problems of the world economy that occurred in 2007 , but they date back to 90s - of the 20th century , when was decided that the euro would be introduced in the Member States . Greece is a country that for years before the crisis was characterized by lack of fiscal discipline , a high level of tax evasion , and extra large and inefficient public sector . All this points to the huge structural problems. They had to meet certain requirements so that member states could use the euro as its official currency in the country , they had to meet certain requirements . Problems emerged when it came time to introduce the euro , and some Member States have not met all of these requirements . A further problem was the imprecise definition of the conditions of entry into the eurozone , because the conditions are defined as needed .

Through this work were analyzed the movement of GDP per capita , real GDP growth rates , public debt and other macroeconomic indicators pointing to considerable instability of the Greek economy . It will take years until the economy of Greece is able to identify with all other EU members.